

约泽迪亚克

瓦尔登贝格

Joanna Hryniewska

**SUBSTYTUCJE NAZWISK POLAKÓW
W JĘZYKU CHIŃSKIM**

茨凯维奇

斯沃瓦茨基

马里斯

SUBSTYTUCJE NAZWISK POLAKÓW
W JĘZYKU CHIŃSKIM

Joanna Hryniewska

SUBSTYTUCJE NAZWISK POLAKÓW W JĘZYKU CHIŃSKIM

Warszawa 2017

Publikacja została dofinansowana przez SWPS
Uniwersytet Humanistycznospołeczny

Recenzent

dr hab. Irena Kałużyńska, prof. UW

Opracowanie redakcyjne i korekta

Hanna Januszewska

Projekt okładki

Agnieszka Miłaszewicz

© Copyright by Joanna Hryniewska and Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2017

ISBN 978-83-8017-148-0

Realizacja wydawnicza:
Dom Wydawniczy ELIPSA
ul. Inflancka 15/198, 00-189 Warszawa
tel./fax 22 635 03 01, 22 635 17 85
e-mail: elipsa@elipsa.pl, www.elipsa.pl

SPIS TREŚCI

1	Wstęp. Substytucje polskich nazw osobowych w języku chińskim	9
1.1	Cel opracowania	10
1.2	Zawartość opracowania	11
1.3	Materiał badawczy	12
1.4	Uwagi techniczne	15
2	Stan badań nad adaptacjami polskich nazw własnych	19
2.1	Stan badań prowadzonych przez naukowców polskich	19
2.2	Stan badań prowadzonych przez naukowców chińskich	76
3	Istotne różnice pomiędzy językami polskim i chińskim	80
3.1	Specyficzne cechy języka polskiego	80
3.1.1	Wokalizm	81
3.1.2	Konsonantyzm	83
3.1.3	Budowa sylab	87
3.1.4	System pisma	89
3.2	Specyficzne cechy języka chińskiego	90
3.2.1	Konsonantyzm	90
3.2.2	Wokalizm	92
3.2.3	Dyftongi i tryftongi	94
3.2.4	Budowa sylab	95
3.2.5	System tonalny	100
3.2.6	System pisma	101
3.3	Różnice między językami a adaptacje nazw własnych	102
4	Nazwiska w systemie języka polskiego i w języku chińskim	105
4.1	Nazwiska w języku polskim	106
4.2	Nazwiska w języku chińskim	111
4.3	Nazwiska w obu językach: podobieństwa i różnice	117

5	Analiza chińskich adaptacji nazwisk Polaków	121
5.1	Metody analizy adaptacji polskich nazw własnych	121
5.2	Analiza adaptacji na poziomie głoski	129
5.2.1	Wokalizm	130
5.2.1.1	Samogłoska [i]	130
5.2.1.2	Samogłoska [i̥]	136
5.2.1.3	Samogłoska [ɛ]	140
5.2.1.4	Samogłoska [ẽ]	149
5.2.1.5	Samogłoska [a]	149
5.2.1.6	Samogłoska [ɔ]	158
5.2.1.7	Samogłoska [ɔ̃]	165
5.2.1.8	Samogłoska [u]	166
5.2.2	Konsonantyzm	169
5.2.2.1	Spółgłoska [b]	170
5.2.2.2	Spółgłoska [p]	172
5.2.2.3	Spółgłoska [b̥]	174
5.2.2.4	Spółgłoska [p̥]	175
5.2.2.5	Spółgłoska [d]	176
5.2.2.6	Spółgłoska [t]	178
5.2.2.7	Spółgłoska [d̥]	180
5.2.2.8	Spółgłoska [t̥]	181
5.2.2.9	Spółgłoska [g]	181
5.2.2.10	Spółgłoska [k]	182
5.2.2.11	Spółgłoska [ŋ]	185
5.2.2.12	Spółgłoska [c]	186
5.2.2.13	Spółgłoska [t͡ʃ]	188
5.2.2.14	Spółgłoska [t͡ʂ]	188
5.2.2.15	Spółgłoska [ʃ̥]/[ʂ̥]	191
5.2.2.16	Spółgłoska [t͡ʃ̥]	192
5.2.2.17	Spółgłoska [t͡ʂ̥]	196
5.2.2.18	Spółgłoska [t͡ɕ]	197
5.2.2.19	Spółgłoska [v]	198
5.2.2.20	Spółgłoska [f]	200
5.2.2.21	Spółgłoska [v̥]	203
5.2.2.22	Spółgłoska [f̥]	204
5.2.2.23	Spółgłoska [z]	205

5.2.2.24	Spółgłoska [s]	208
5.2.2.25	Spółgłoska [s,]	210
5.2.2.26	Spółgłoska [ʒ]	210
5.2.2.27	Spółgłoska [ʃ]	213
5.2.2.28	Spółgłoska [ʃ,]	217
5.2.2.29	Spółgłoska [z]	217
5.2.2.30	Spółgłoska [ɕ]	218
5.2.2.31	Spółgłoska [ɣ]	220
5.2.2.32	Spółgłoska [x]	220
5.2.2.33	Spółgłoska [m]	222
5.2.2.34	Spółgłoska [m,]	224
5.2.2.35	Spółgłoska [n]	225
5.2.2.36	Spółgłoska [ɲ]	227
5.2.2.37	Spółgłoska [ŋ]	229
5.2.2.38	Spółgłoska [r]	229
5.2.2.39	Spółgłoska [r,]	232
5.2.2.40	Spółgłoska [l]	233
5.2.2.41	Spółgłoska [l,]	235
5.2.2.42	Półsamogłoska [w]	236
5.2.2.43	Półsamogłoska [j]	238
5.2.2.44	Półsamogłoska [j̥]	241
5.2.3	Wnioski	243
6	Podsumowanie	250
7	Bibliografia	257
7.1	Źródła chińskie	257
7.2	Pozostałe źródła	258
7.3	Źródła internetowe	266
8	Lista przykładowych nazwisk wraz z adaptacjami	267

WSTĘP.

SUBSTYTUCJE POLSKICH NAZW OSOBOWYCH W JĘZYKU CHIŃSKIM

Przedmiotem opracowania są funkcjonujące we współczesnym języku chińskim substytucje nazwisk noszonych przez Polaków.

Zagadnienie adaptowania polskojęzycznych antropimów do systemu języka chińskiego jest nad wyraz skomplikowane z co najmniej trzech powodów.

Oczywistą przeszkodę stanowi przede wszystkim fakt całkowitej odmienności języków polskiego i chińskiego oraz systemów pisma, którymi się posługują. Odmienność ta musi nieuchronnie prowadzić do swoistych deformacji materiału językowego. Deformacje te powodują, że chińskie substytucje niekiedy znacznie różnią się od pierwowzorów. Trafna identyfikacja i przyporządkowanie adaptacji do oryginału stają się wówczas niemal niemożliwe.

Kolejnym problemem jest brak spójnego i przejrzystego opisu systemu adaptowania polskich nazw osobowych do języka chińskiego. Takiego zestawu reguł nie opracowano, jak do tej pory, ani po stronie chińskiej ani polskiej¹. Niewątpliwie fakt ten przyczynia się do utrwalenia i pogłębienia zamieszania, które widoczne jest obecnie w sferze chińskich substytucji antropimów polskich.

Należy również pamiętać, że podjęty temat dotyczy zjawiska wielopoziomowego i mającego niezwykle szeroki zasięg. Między językami, którymi posługują się ludzie na całym świecie, stale zachodzi kontakt i – w konsekwencji

---

¹ O próbie podjętej przez Guo Guoronga (1993) – zob. podrozdział 2.2 STAN BADAŃ PROWADZONYCH PRZEZ NAUKOWCÓW CHIŃSKICH.

– wymiana niektórych elementów, m.in. nazw własnych. W dobie globalizacji, komputeryzacji i praktycznie powszechnego dostępu do Internetu, kontakty między językami są o wiele intensywniejsze i częstsze, niż miało to miejsce dawniej. Współcześnie, w okresie otwarcia się Chińskiej Republiki Ludowej (ChRL) na świat, a Polski na Azję, jesteśmy świadkami bezustannego przepływu informacji, a wraz z nimi nazw własnych, między językami polskim i chińskim. Przepływ ten przyspieszony jest dodatkowo przez rozwój sieci internetowej, dzięki której do języka chińskiego przenikają tysiące polskich nazw osobowych. Niektóre z tak powstałych adaptacji mają szansę zakorzenić się w języku i rozpowszechnić, inne okazują się efemerydami i szybko znikają. Sytuacja ta stawia przed badaczem złożone zadanie uchwycenia i opisanie dynamicznego obrazu, jaki nazwy własne i ich substytucje tworzą na styku obu języków.

Podstawą książki jest rozprawa doktorska obroniona na Wydziale Orientalistycznym Uniwersytetu Warszawskiego. Składałam serdeczne podziękowania Pani prof. dr hab. Barbarze Czopek-Kopciuch i Panu prof. dr. hab. Romualdowi Huszczy, którzy przygotowali wnikliwe recenzje dysertacji i udzielili mi wielu cennych wskazówek naukowych. Promotorką rozprawy była prof. dr hab. Irena Kałużyńska, która podjęła się także trudu zrecenzowania niniejszej pracy. Gorąco dziękuję Pani profesor za nieocenioną pomoc, opiekę i wsparcie.

1.1 CEL OPRACOWANIA

Głównym celem niniejszego opracowania jest zaprezentowanie w sposób ujednolicony współcześnie tworzonych i użytkowanych w języku chińskim adaptacji nazwisk Polaków. W pracy przedstawiono szczegółowo budowę językową takich adaptacji na poziomie konstytuujących je głosek. W opisie uwzględniono komplikacje, jakich następują znaczne różnice systemowe pomiędzy językami polskim i chińskim. Starano się również wskazać i zinterpretować pewne dające się wyodrębnić w toku analizy materiału językowego schematy substytucyjne, a na ich tle uwypuklić i opatrzyć adekwatnym komentarzem nierzadkie w badanym korpusie adaptacji wyjątki od wspomnianych wzorców.

Gruntowny opis przekształceń odnoszących się do głosek stanowi w zamyśle autorki niezbędną bazę dla dalszych badań nad materią chińskich substytucji polskich nazw osobowych. Przedstawione opracowanie traktowane jest wobec tego jako punkt wyjścia do wielopoziomowej analizy zależności zachodzących między polskimi nazwiskami i ich chińskimi substytucjami. Analiza ta ma z kolei doprowadzić do opracowania propozycji całościowego i uniwersalnego systemu adaptowania nazwisk Polaków do języka chińskiego, który będzie stanowił próbę kompromisu pomiędzy wymogami poprawnej wymowy polskiej i przyzwyczajeniami językowymi twórców adaptacji.

1.2 ZAWARTOŚĆ OPRACOWANIA

Na zasadniczą część pracy składają się cztery rozdziały poświęcone odrębnym zagadnieniom. Trzy z nich stanowią obszerny opis teoretyczny kwestii istotnych dla poruszanej tematyki. W ostatnim z rozdziałów zawarto wyniki badań nad chińskimi substytucjami nazwisk polskich wraz z komentarzem.

W rozdziale STAN BADAŃ NAD ADAPTACJAMI POLSKICH NAZW WŁASNYCH nakreślono możliwie najpełniejszy obraz współczesnego stanu polskich i chińskich badań nad obcojęzycznymi adaptacjami antroponimów noszonych przez Polaków.

Podjęta w opracowaniu tematyka wiąże się ściśle z fonetyką języków polskiego i chińskiego oraz systemami pisma, które służą do ich notacji. Zagadnieniom tym poświęcono rozdział ISTOTNE RÓŻNICE POMIĘDZY JĘZYKAMI POLSKIM I CHIŃSKIM. Opisano w nim charakterystyczne cechy języka dawcy i języka biorycy, relewantne dla omawianych kwestii.

W rozdziale NAZWISKA W SYSTEMIE JĘZYKA POLSKIEGO I W JĘZYKU CHIŃSKIM skoncentrowano się na nazwiskach, jako specyficznych antroponimach funkcjonujących w obu systemach językowych. W opisie ujęto krótki rys historyczno-językowy kategorii nazwiska, jak też odmienne i podobne atrybuty nazwisk noszonych przez Polaków i Chińczyków.

W rozdziale ANALIZA CHIŃSKICH ADAPTACJI NAZWISK POLAKÓW przedstawiono wybrane metody, którymi posługują się badacze w analizie substytucji polskich osobowych nazw własnych. Następnie zaprezentowano wyniki dotychczasowych badań autorki nad występującymi w języku chińskim adaptacjami nazwisk

Polaków. W opisie uwzględniono rezultaty analizy substytucji głosek nazwisk oryginalnych, która następowała w procesie dopasowywania ich do systemu języka przejmującego. Wzięto przy tym pod uwagę także kwestie związane z odmienną w obu językach budową sylab, jak również wpływ stosowanych strategii adaptacyjnych, które przyczyniły się do ostatecznego kształtu badanych substytucji. Wszystkie rozważania opatrzone zostały adekwatnymi przykładami oraz relewantnymi danymi przeprowadzonych analiz procentowych. Rozdział zamykają konkluzje wynikające z badań stanowiących przedmiot opracowania.

Uzupełnienie pracy stanowi aneks 8 LISTA PRZYKŁADOWYCH NAZWISK WRAZ Z ADAPTACJAMI. Wyszczególniono w nim wszystkie przywołane w tekście jako przykłady adaptacje chińskie. Przyporządkowano je ułożonym alfabetycznie nazwiskom Polaków, które posłużyły za ich podstawę.

1.3 MATERIAŁ BADAWCZY

Poddany analizie materiał badawczy stanowią 1704 chińskie adaptacje 1500 nazwisk noszonych przez Polaków. 1091 substytucji 945 oryginalnych nazw osobowych wykorzystano w opracowaniu jako materiał egzemplifikacyjny. Część spośród tych adaptacji posłużyła jako przykłady dwu-, trzy-, a nawet czterokrotnie. Z tego powodu liczba przytoczonych w całej pracy przykładów sięgnęła 1271.

Adaptacje wyekscerpowane zostały z czterech źródeł.

Największa liczba substytucji nazwisk (1227 adaptacji, tj. 72,01% całego korpusu) pochodzi ze słownika antroponimów *Names of the World's Peoples. Shijie renming fanyi da cidian* 世界人名翻译大辞典 (Guo 1993). Słownik opublikowano w Pekinie w roku 1993. Podstawą do jego kompilacji stały się wydawane od lat 50. XX wieku słowniki imion i nazwisk nosicieli z poszczególnych krajów świata, m.in. z Francji, Hiszpanii, Japonii, Niemiec, Portugalii, Rosji, Rumunii, Wielkiej Brytanii i Włoch. Publikacja zawiera 65 tysięcy imion i nazwisk mieszkańców ponad stu państw i regionów wraz z ich adaptacjami w języku chińskim.

Część słownikową publikacji podzielono na dwie części. W pierwszej z nich zamieszczono 57 tysięcy imion i nazwisk, do których zapisu nie używa się

znaków chińskich². Na część drugą złożyło się 8 tysięcy antroponimów, które zapisuje się (lub zapisywało w przeszłości) znakami chińskimi³.

Słownik zawiera również pięć aneksów. W pierwszym z nich (*Table of the World's Main Languages, Nationalities, Religions and Name Patterns. Shijie geguo ji diqu yuyan, minzu, zongjiao he renming fanyi zhuyao yiju* 世界各国及地区语言, 民族, 宗教和人名翻译主要依据, Guo 1993: 3629–3644) znalazły się podstawowe informacje o językach urzędowych i używanych w poszczególnych państwach i regionach, zamieszkujących je narodowościach oraz głównych wyznaniach. Podano również odnośniki do tabel, na których podstawie tworzono chińskie substytucje antroponimów. Tabele te zamieszczono w drugim z aneksów (*Phonetic Alphabet of 55 Main Languages. 55 zhong yiyin biao* 55 种译音表, Guo 1993: 3645–3700). Dotyczą one 55 wybranych języków, a zawierają sylaby/ fragmenty antroponimów oraz ich chińskie odpowiedniki. W aneksie czwartym (*Common Suffixes to Names. Changjian xingming houzhui* 常见姓名后缀, Guo 1993: 3705–3743) przedstawiono listę najpopularniejszych sufiksów występujących w antroponimach. Każdy sufiks zaopatrzone w informację o języku (lub językach) jego występowania. Aneks piąty (*Of People's Names of Main Nationalities. Bufen guojia (minzu) xingming jianjie* 部分国家(民族)姓名简介, Guo 1993: 3744–3753) obejmuje 42 krótkie noty przynoszące informacje o systemach nazewniczych w poszczególnych językach.

² Ideogramy chińskie (zwane także m.in. sinogramami i hieroglifami) są w niniejszej pracy określane powszechnie stosowanym mianem znaków chińskich. W pierwszej części słownika umieszczono antroponimy wywodzące się m.in. z następujących języków: afrykanerskiego, albańskiego, amharskiego, angielskiego, arabskiego, azerbejdżańskiego, bengalskiego, białoruskiego, birmańskiego, bislama, bułgarskiego, chorwackiego, czeskiego, dandzongka, divehi bas, duńskiego, estońskiego, fidżyjskiego, filipińskiego, fińskiego, flamandzkiego, francuskiego, gilbertańskiego, greckiego, gruzińskiego, hebrajskiego, hindi, hiszpańskiego, indonezyjskiego, irlandzkiego, islandzkiego, katalońskiego, kazachskiego, keczua, khmerskiego, kirgiskiego, komoryjskiego, kurdyjskiego, laotańskiego, litewskiego, łotewskiego, malajskiego, malgaskiego, maltańskiego, mołdawskiego, mongolskiego, nauru, nepalskiego, ngoni, niderlandzkiego, niemieckiego, norweskiego, ormiańskiego, paszto, perskiego, polskiego, portugalskiego, rosyjskiego, rumuńskiego, rundi, samońskiego, sango, serbskiego, słowackiego, somalijskiego, srańskiego, suahili, swazi, syngaleskiego, szwedzkiego, tadżyckiego, tajskiego, tettum, tok-pisin, tswana, tonga, tureckiego, turkmeńskiego, ukraińskiego, urdu, uzbeckiego, węgierskiego i włoskiego. Nazwy języków przytoczono za: Majewicz 1989.

³ Są to imiona i nazwiska noszone m.in. przez Japończyków, Koreańczyków, Singapurczyków, Wietnamczyków, przedstawicieli chińskich mniejszości narodowych i diaspory chińskiej poza ChRL oraz użytkowników języków min i yue. Do grupy tej włączono również zlatynizowane imiona i nazwiska mieszkańców Hongkongu, Makau i Tajwanu.

Dwoma kolejnymi źródłami substytucji nazwisk stały się publikacje papierowe poświęcone polskiej prozie i poezji.

Pierwsza z nich to praca o tytule *Literatura polska* (*Bolan wenxue* 波兰文学), wydana w 1999 roku w Pekinie (Yi 1999). Opisano w niej dzieje literatury polskiej od wieku X do początku lat 90. XX wieku. Z publikacji tej wyekscerpowano 102 adaptacje nazwisk (tj. 5,99% całego materiału).

Druga praca to *Antologia XX-wiecznej poezji polskiej* (*Bolan ershi shiji shixuan* 波兰二十世纪诗选, Yi 1992). Jest to zbiór 127 utworów 24 współczesnych poetów polskich, który ukazał się w 1992 roku w Szanghaju. Dostarczył on 23 substytucji nazwisk (czyli 1,35% całego korpusu).

Ostatnim źródłem materiału badawczego są różnorodne strony internetowe, z których zaczerpnięto 352 adaptacje (tj. 20,66% całości materiału) 234 nazwisk Polaków. Adaptacje wyekscerpowano z 62 stron internetowych. Znalazły się wśród nich serwisy informacyjne, portale poświęcone rozrywce, sportom i literaturze oraz oficjalne strony chińskich organów rządowych. Adresy sześciu stron internetowych, z których pochodzi 10 lub więcej substytucji zamieszczono w BIBLIOGRAFII. Przy każdym adresie podano krótki opis charakteru strony, do której się odnosi oraz liczbę wyekscerpowanych z niej adaptacji w nawiasie okrągłym.

Przy doborze adaptacji nie brano pod uwagę genetycznej polskości/obcości oryginalnego nazwiska. Kryterium nie stanowiła również zgodność nazwiska z zasadami wymowy lub pisowni polskiej. Większość nazwisk, których substytucje stały się przedmiotem przedstawionych badań spełnia te wymogi, zanotowano jednak również stosunkowo nieliczne wyjątki (np. nazwa osobowa ‘Balazs’).

Wszystkie składające się na materiał badawczy nazwiska znalazły się w *Słowniku nazwisk współcześnie w Polsce używanych* Kazimierza Rymuta (1992–1994)⁴. Ta dziesięciotomowa praca zawiera ponad 400 tysięcy nazwisk wyekscerpowanych z danych zgromadzonych do końca 1990 roku przez Rządowe Centrum Informacyjne PESEL. Słownik przynosi informacje o tym, ile razy poszczególne nazwiska odnotowano w banku danych i jaka była frekwencja ich występowania w ówczesnych 49 województwach Polski. Występowanie we

⁴ Wyjątek stanowią nazwiska ‘Bąk’ i ‘Bąkowski’, których w słowniku nie odnaleziono. Wydaje się, że brak ten jest wynikiem błędu technicznego, który mógł wystąpić w czasie przygotowania publikacji do druku. Ostatnią pozycją na s. 219 t. 1 jest bowiem nazwisko ‘Bağrad’, s. 220 zaś otwiera nazwisko ‘Bąmska’.

wspomnianym słowniku nazwisk stanowiących materiał badawczy dowodzi, że są one rzeczywiście przez Polaków użytkowane, i to dokładnie w takich formach graficznych, jakie posłużyły za podstawę chińskich adaptacji.

Autor zestawienia zmuszony był do przeprowadzenia redukcji obfitego materiału, który miał zostać włączony do publikacji. W tym celu uciekł się do trzech sposobów.

Po pierwsze, zdecydował się na usunięcie form jednoznacznie błędnych i zniekształconych, pozostawiając równocześnie zapisy wątpliwe ocenie użytkownika.

Po drugie, w słowniku nie znalazła się część nazwisk wyraźnie obcych i nie wykazujących cech polonizacji językowej lub choćby graficznej.

Po trzecie zaś, połączono formy męskie i żeńskie nazwisk zakończonych na *-cki/cka*, *-dzki/dzka* i *-ski/ska*. Przykładowo, nazwiska ‘Kowalski’ i ‘Kowalska’ można odnaleźć w słowniku pod jednym, wspólnym hasłem ‘Kowalski’. Informacja ta jest ważna dla niniejszej pracy, ponieważ w badanym na jej potrzeby materiale znalazły się 123 substytucje (czyli 7,22% całego korpusu) 116 nazwisk, które zaliczają się do żeńskich nazw osobowych (np. ‘Cegielska’). 982 (57,63%) spośród pozostałych adaptacji 872 nazwisk mogą być, pod względem formalnym, użytkowane zarówno przez mężczyzn, jak i kobiety (np. ‘Adamczyk’). 599 antroponimów (35,15%) to substytucje 512 nazwisk, których nosicielami są mężczyźni (np. ‘Acedański’).

1.4 UWAGI TECHNICZNE

(1) Dla wszystkich chińskich nazw osobowych i innych wyrazów chińskich, które znalazły się w niniejszym tekście, przyjęto wymowę w języku oficjalnym ChRL, tj. we współczesnym standardowym języku chińskim (ang. *Modern Standard Chinese*, chiń. *Pǔtōnghuà* 普通话).

(2) Znaki chińskie zanotowano w systemie uproszczonym, obowiązującym w ChRL. Zdecydowano się na takie rozwiązanie, ponieważ ogromna większość badanych adaptacji została zapisana przez ich twórców znakami uproszczonymi. W procesie upraszczania znaków chińskich częstą praktyką było przyporządkowywanie kilku formom tradycyjnym zaledwie jednej formy uproszczonej. Wtórne zanotowanie substytucji w systemie tradycyjnym wymagałoby wobec tego dokonywania arbitralnych wyborów znaków, czego starano się uniknąć.

Z kolei wyrazy zapisane oryginalnie w systemie tradycyjnym zanotowano znakami uproszczonymi, kierując się potrzebą zachowania w całej pracy jednolitego systemu zapisu.

(3) W całym opracowaniu przyjęto zasadę każdorazowego ilustrowania omawianych zjawisk co najmniej jednym przykładem, a maksymalnie dziesięcioma. Kierując się potrzebą wprowadzenia jednolitego standardu, liczbę przytoczonych przykładów uzależniono od częstotliwości występowania opisanych zjawisk w materiale badawczym. Frekwencja danego zjawiska przekłada się na liczbę przywołanych przykładów następująco: 1–5 wystąpień – 1 przykład; 6–10 wystąpień – 2 przykłady; 11–20 wystąpień – 3 przykłady; 21–40 wystąpień – 4 przykłady; 41–60 wystąpień – 5 przykładów; 61–80 wystąpień – 6 przykładów; 81–100 wystąpień – 7 przykładów; 101–120 wystąpień – 8 przykładów; 121–140 wystąpień – 9 przykładów; 141 i więcej wystąpień – 10 przykładów.

(4) Nazwiska Polaków i ich chińskie substytucje, które posłużyły jako przykłady, zapisano w jednolitych pod względem formalnym, numerowanych hasłach. Każdy przykład poprzedza odpowiedni numer w nawiasie kwadratowym [ ]. Na pierwszym miejscu hasła umieszczono powszechnie użytą, ortograficzną notację oryginalnego nazwiska. Obok, w nawiasie kwadratowym, znalazł się zapis nazwiska w Międzynarodowym Alfabcie Fonetycznym, w postaci zastosowanej w *Słowniku wymowy polskiej* (Karaś & Madejowa 1977). Adaptacje oddziela od nazwisk znak myślnika –. Pierwszą z dwóch zlatynizowanych form substytucji podano w Chińskim Alfabcie Fonetycznym (chiń. *Hànyǔ pīnyīn* 汉语拼音), wraz z oznaczeniami graficznymi poszczególnych tonów. Jeśli znak chiński może być odczytany na kilka sposobów, to w przykładzie zawarte są wszystkie możliwe warianty sylabiczne, oddzielone od siebie prawymi ukośnikami /. Jeżeli sylaba, którą zapisuje się konkretnym znakiem chińskim, może być odczytana w kilku różnych tonach, to w przykładzie również uwzględnia się wszystkie warianty tonalne, oddzielone od siebie prawymi ukośnikami. Dla oznaczenia tonów przyjęto powszechnie stosowany zestaw czterech znaków diakrytycznych, umieszczanych nad literami zapisującymi samogłoski lub, w przypadku dyftongów tryftongizowanych, półsamogłoski. Przykładowo, sylaba *ma* zapisana w każdym z tonów wygląda następująco: *mā* (ton równy), *má* (ton wzrastający), *mǎ* (ton falujący) i *mà* (ton opadający). Druga zlatynizowana forma adaptacji, umieszczona w nawiasie kwadratowym, zanotowana jest w Międzynarodowym Alfabcie Fonetycznym zgodnie z zasadami, które przyjął Paul Krato-

chvíl w pracy *The Chinese Language Today. Features of an Emerging Standard* (1968), jednak bez graficznych oznaczeń tonów. Zarówno oryginalne nazwiska, jak też ich substytucje, zostały podzielone na sylaby, co zaznaczono graficznie za pomocą dywizów -. Kolejną pozycję zajmuje zapis adaptacji znakami pisma chińskiego. Hasło zamyka, ujęty w nawias okrągły ( ), odsyłacz do bibliografii wraz z numerem strony, z której przykład został zaczerpnięty. Jeżeli przykład pochodzi z Internetu, to fakt ten zaznaczono za pomocą litery ‘I’ w nawiasie okrągłym. Przykładowe hasło ma wobec tego postać następującą: [1] Haj-to [xaj-tɔ] – Hā/Hǎ/Hà-jí-tuō [xa-tei-t‘uo] 哈吉托 (I).

Nieco odmienne zasady zastosowano w aneksie. Hasła ułożono w nim alfabetycznie. Układ każdego z haseł jest następujący: zapis ortograficzny nazwiska, które stało się źródłem adaptacji; ujęta w nawias kwadratowy notacja fonetyczna nazwiska oryginalnego; oddzielona myślnikiem i podzielona na sylaby dywizami, zlatynizowana forma substytucji w Chińskim Alfabetie Fonetycznym z oznaczeniami graficznymi poszczególnych tonów, zawierająca wszystkie warianty sylabiczne i tonalne oddzielone ukośnikami; zapis adaptacji Międzynarodowym Alfabetem Fonetycznym w nawiasie kwadratowym; zapis substytucji znakami chińskimi. W obrębie poszczególnych haseł ujęto wszystkie wykorzystane w tekście adaptacje i nadano im układ alfabetyczny. W przypadku, gdy sylaby inicjalne w poszczególnych substytucjach różnią się tylko tonami, ułożono je według ogólnie przyjętej kolejności tonów (równy, wzrastający, falujący, opadający). Przykładowe hasło ma zatem kształt następujący: Hajto [xajtɔ] – Hā/Hǎ/Hà-jí-tuō [xa-tei-t‘uo] 哈吉托; Hā/Hǎ/Hà-jié-tuō [xa-teie-t‘uo] 哈杰托; Hā/Hǎ/Hà-yī-tuō [xa-ji-t‘uo] 哈伊托; Hǎi-tuō [xai-t‘uo] 海托.

(5) Wyrazy chińskie (poza substytucjami i wyrazami/morfemami stanowiącymi ich fragmenty) zanotowano w Chińskim Alfabetie Fonetycznym z graficznymi oznaczeniami tonów i znakami chińskimi. Dane bibliograficzne chińskich publikacji zapisano Chińskim Alfabetem Fonetycznym bez graficznych oznaczeń tonów i znakami chińskimi.

(6) Jeżeli publikacja posiada tylko tytuł chiński, to w bibliografii umieszczony jest, w nawiasie okrągłym, jego przekład na język polski.

(7) Odnośniki bibliograficzne w tekście ujęte są w nawiasy okrągłe i mają następujący układ: nazwisko autora/redaktora, rok wydania i/lub numer strony/numery stron. Jeżeli publikacja ma dwóch lub więcej autorów/redaktorów, to ich nazwiska połączone są w odnośniku znakiem &.

(8) Autor/redaktor przywołany w opracowaniu po raz pierwszy jest wymieniony z imienia i nazwiska. Przy każdym kolejnym przywołaniu podano inicjał imienia i nazwisko. Autorzy/redaktorzy chińscy wymienieni są każdorazowo z nazwiska i imienia. Uwaga ta nie dotyczy odnośników bibliograficznych, w których przywołano tylko nazwiska autorów/redaktorów prac.

(9) Kursywą zapisano w tekście głównym tytuły publikacji, obce słowa oraz digrafy, trigrafy i pojedyncze litery.

STAN BADAŃ NAD ADAPTACJAMI POLSKICH NAZW WŁASNYCH

Mimo że tematem opracowania są adaptacje antroponomów polskich w języku obcym, zdecydowano się także na zamieszczenie krótkiego przeglądu prac dotyczących polonizacji obcojęzycznych nazw osobowych. Na publikacje te warto zwrócić uwagę, wiążą się bowiem z zagadnieniem interferencji międzyjęzykowej, co sytuuje je w obszarze zainteresowań onomastów badających kwestię adaptacji antroponomów do systemów języków obcych.

Przede wszystkim jednak w niniejszym rozdziale umieszczono obszerne omówienia ważnych prac polskich autorów, w których zajęli się oni substytucjami polskich nazw osobowych do systemów innych języków. Wśród przywołanych publikacji znalazły się monografie, artykuły i referaty, słowniki antroponomów oraz osobne rozdziały będące fragmentami większych prac.

Odrębną część poświęcono opisowi jedynej znalezionej pracy autorstwa chińskiego, w której fragmentarycznie zajęto się również antroponomami polskimi i ich substytucjami w języku chińskim (Guo 1993). Należy podkreślić, że publikacja ta nie ma charakteru ściśle naukowego, jest bowiem słownikiem osobowych nazw własnych, opatrzonym niezwykle skąpym komentarzem teoretycznym.

2.1 STAN BADAŃ PROWADZONYCH PRZEZ NAUKOWCÓW POLSKICH

Ogromna większość badań prowadzonych przez polskich naukowców koncentruje się na adaptacjach genetycznie obcych osobowych nazw własnych do systemu języka polskiego. Analizuje się zarówno imiona i nazwiska, jak i nazwy

heraldyczne, przydomki i przezwiska. Ze względu na położenie geograficzne Polski i jej dzieje, opisuje się przede wszystkim wpływy niemieckie, ruskie, ukraińskie, białoruskie, rosyjskie, litewskie, czeskie, słowackie, łemkowskie, rumuńskie, węgierskie i pruskie, a także szwedzkie, francuskie, włoskie, jidysz, ormiańskie i tatarskie. Badania te nie zostały w niniejszym opracowaniu gruntownie omówione, ponieważ ich tematyka wykracza poza jego ramy. Należy natomiast uznać je za ważne i warte wspomnienia, gdyż łączą się z zagadnieniami interferencji międzyjęzykowej i adaptowania obcojęzycznych osobowych nazw własnych do systemu drugiego języka. Trzeba także podkreślić, że zamieszczone spisy badaczy i ich publikacji nie mogą zostać uznane za wyczerpujące. Obfitość powstałych i nadal powstających w Polsce prac związanych z polskimi substytucjami nazw obcych praktycznie uniemożliwia stworzenie ich kompletnej listy. Dane bibliograficzne wybranych publikacji wymienionych autorów znalazły się w BIBLIOGRAFII.

Wśród badaczy zajmujących się tą tematyką należy wymienić m.in. Izabelę i Jerzego Bartmińskich (1978), Grzegorza Białuńskiego (1996, 1999), Marię Biolik (1996, 1999, 2005), Henryka Borka (1976), Edwarda Brezę (1976, 1978, 1979A, 1979B, 1999A, 1999B, 2000–2004), Józefa Bubaka (1970–1971, 1972, 1979, 1992), Jerzego Burchardta (1970), Józefa Buryana (1933), Jana Stanisława Bystronia (1938, 1988, 1993), Lilię Citko (1996), Marię Czaplicką-Niedbalską (1996A, 1996B), Leonardę Dacewicz (1994, 1996, 1999)⁵, Wandę Decyk (1994), Jerzego Dumę (2005), Sławomira Gałę (1979, 1987, 2001), Huberta Górnowicza (1981), Marię Karplukównę (1973), Danutę Kopertowską (1999), Danutę Lech (1999), Marię Malec (1994, 1996, 2005), Izę Matusiak-Kempę (2005, 2009), Jana Mączyńskiego (1970), Barbarę Mossakowską (1993), Elżbietę Piotrowicz⁶, Janusza Riegera (1977), Stanisława Rosponda (1947, 1960), K. Rymuta (1991, 1993, 1995, 1997, 1999, 2000, 2005), Wandę Szulowską (1992)⁷, Urszulę Szumską⁸, Bazylego Tichoniuka (1988), Ewę Wolnicz-Pawłowską (1978, 1998, 2005), Alfreda Zarębę (1965) oraz Zofię i Karola Zierhofferów (1994).

Istnieją także polskie badania nad adaptacjami polskich antroponimów do systemów innych języków. Prace dotyczące przepływu nazw z języka polskiego

⁵ Badaczka ta jest również współautorką publikacji z L. Citko (1996).

⁶ Chodzi o publikację z 2001 r., której współautorami są S. Gala i E. Piotrowicz.

⁷ Badaczka ta jest również współautorką publikacji z E. Wolnicz-Pawłowską (1998).

⁸ U. Szumska jest – wraz z H. Borkiem – współautorką pracy z 1976 r.

do języków drugich stanowią znacznie mniej liczny zbiór, niż publikacje opisujące polskie substytucje nazw obcojęzycznych. Zajmujący się nimi naukowcy koncentrują się przede wszystkim na substytucjach niemieckich, można odnaleźć również prace dotyczące adaptacji do języka angielskiego oraz łaciny. Rzadkie są wzmianki o substytucjach onimów polskich w językach czeskim, francuskim, greckim, litewskim, osmańskim, rosyjskim, szwedzkim, ukraińskim, węgierskim i włoskim.

Badania adaptacji antroponimów polskich mają w swoim dorobku m.in. M. Biolik, E. Breza, J.S. Bystron, M. Czaplicka-Niedbalska, Barbara Czopek-Kopciuch, W. Decyk i Stanisław Dubisz, H. Górniewicz, Zofia Kaleta, D. Lech-Kirstein, Franciszek Lyra, I. Matusiak-Kempa, B. Mossakowska, S. Rospond, K. Rymut oraz Janina Wójtowicz.

Wśród omówionych poniżej prac wymienionych autorów znalazły się dwie monografie, dwa słowniki antroponimów, dziewięć artykułów, trzy referaty oraz trzy rozdziały stanowiące fragmenty większych publikacji. W tym miejscu należy zaznaczyć, że istnieją również badania dotyczące germanizacji nazewnictwa polskiego (w tym także antroponimów), których autorzy skoncentrowali się na towarzyszących jej okolicznościach historycznych. Elementy czysto językoznawcze zajmują w tych publikacjach pozycję marginalną. Autorami takich prac są m.in. H. Borek (1986) i Alojzy Madeja (1965).

Artykuł *O polskich nazwiskach w Zagłębiu Ruhry* (1981: 203–210) autorstwa J. Wójtowicz ma charakter postulatywny. Autorka zgromadziła około 46 tysięcy kart z poddanymi germanizacji nazwiskami polskimi. W materiale badawczym znalazły się antroponimy poświadczane pod koniec lat 70. XX wieku (22 tys. kart), nazwiska wydobyte z ksiąg metrykalnych najstarszych kościołów w Bochum, Bottrop, Essen i Gelsenkirchen (20 tys. kart) oraz onimy wyekscerpowane z list załogi huty w Oberhausen, pochodzące z przełomu XIX i XX wieku (ok. 4 tys. kart).

Badaczka przedstawiła dwa problemy, które, według niej, wymagały wyczerpującej analizy. W pierwszej części pracy zajęła się nazwiskami chłopskimi charakteryzującymi się niepełną stabilizacją. Wskazała na dowodzące tego, liczne warianty antroponimów, m.in. nazwisk żeńskich derywowanych od pierwowzorów męskich ('Purolniczok' – 'Purolniczoczka'). Opisała również onimy utrwalone w postaci dialektalnej ('Kukiolka'). Zwróciła też uwagę na dużą liczbę nazwisk odojcowskich ('Kowal' – 'Kowalzik').

W drugiej części artykułu autorka postawiła dwa fundamentalne pytania: jak język przyswajający przejmował obce nazwisko oraz jakimi metodami starano się zachować oryginalne brzmienie nazwy własnej, równocześnie dostosowując ją do systemu graficznego obcego języka. Badaczka dostrzegła tu konieczność zgłębienia czterech podstawowych kwestii.

Po pierwsze uznała, że analizie należy poddać sposoby dopasowania antropimów polskich do systemu nazwisk niemieckich. Chodziło o dodawanie końcówki *-e* do nazwisk z elementami *-k-* i *-l-* w pozycji sufiksальной ('Skorupke'⁹, 'Smikale'¹⁰)¹¹ oraz o specyficzny rodzaj alternacji, które zaszły na przykład w zestawieniu 'Gleba' – 'Glebe' – 'Glebbe'. Autorka wyłączyła ze swoich rozważań substytucje leksykalne, tj. tłumaczenie nazwisk.

Po drugie, badaczka zwróciła uwagę na zjawisko dopasowywania oryginalnych nazwisk do niemieckich apelatywów ('Walczak' – 'Waldschak'¹²).

Zagadnieniem trzecim było dopasowanie polskich morfemów do systemu języka niemieckiego. W punkcie tym umieszczono eliminację mocy, tj. różnorodności końcówek gramatycznych pozostającej w związku z rodzajem gramatycznym, nazwisk zakończonych sufiksami *-ski* i *-ska* oraz nazwisk przymiotnikowych. Eliminacja ta miała miejsce przede wszystkim w odniesieniu do nazwisk męskich, którymi określano także kobiety. Jedynie w rzadkich przypadkach następował proces odwrotny, tj. nazwisko w formie żeńskiej nosił mężczyzna ('Joseph Bogazowska').

Po czwarte wreszcie, autorka podniosła kwestię dopasowania nazw własnych do niemieckiego systemu fonicznego. W tym fragmencie zawarła postulat analizy adaptacji polskich nazwisk pod kątem ich grafii. Zaobserwowała, że onimy zapisywano w taki sposób, żeby dostosować je do grafii niemieckiej, a równocześnie zachować możliwie najdokładniej ich oryginalne brzmienie ('Gwizdek' – 'Gewitzdeck').

⁹ Autorka nie przytoczyła oryginalnej nazwy, można jednak założyć, że było to nazwisko 'Skorupka'.

¹⁰ I w tym przypadku brak jest w artykule pierwowzoru, być może było to nazwisko 'Smykała'. W takim razie nie byłby to adekwatny przykład antroponimu z elementem *-l-* w pozycji sufiksальной.

¹¹ Odpowiednie głoski/grafemy/zestawienia każdorazowo zaznaczono w przykładach pogrubieniem.

¹² Zapewne chodziło tutaj o dopasowanie pierwszej sylaby nazwiska do apelatywu *Wald* o znaczeniu 'las'.

Omówiony powyżej artykuł stanowił w zamyśle jedynie teoretyczny wstęp do obszernego opracowania materiału nazewniczego w formie monograficznej. Plan ten udaremniła śmierć badaczki.

Obszerną monografię dotyczącą adaptacji polskich nazwisk do systemu języka niemieckiego przedstawiła B. Czopek-Kopciuch (2004)¹³. Jako cele publikacji o tytule *Nazwiska polskie w Zagłębiu Ruhry* autorka wskazała analizę strukturalną i semantyczną nazwisk pochodzenia polskiego w Zagłębiu Ruhry i zbadanie ich podłoża gwarowego, a w szczególności sposobów ich germanizacji.

Polacy przybywali do Zagłębia Ruhry od 2. połowy XIX wieku aż po lata 90. wieku XX. Jako materiał badawczy dla opisywanego opracowania posłużyło niemal 40 tysięcy nazwisk polskich, których nosiciele należeli do środowiska polskich imigrantów w Zagłębiu Ruhry. Nazwy wyekscerpowano z książek telefonicznych z lat 1994–1995 i 1995–1996.

Badaczka dokonała synchronicznej klasyfikacji semantyczno-strukturalnej analizowanych antroponimów. W jej ramach wyróżniła trzy podstawowe grupy nazw: nazwiska motywowane semantycznie, nazwiska z formantami paradygmatycznymi oraz nazwiska z formantami sufiksalnymi. W obrębie głównych grup onimy podzielono na szereg klas szczegółowych. Analiza semantyczno-strukturalna wykracza poza ramy niniejszego tekstu, dlatego ten element opracowania nie został w nim szczegółowo opisany.

Przed przystąpieniem do omówienia metod germanizacji nazwisk polskich, autorka dokładnie przyjrzała się zawartym w nich specyficznym cechom gwarowym. Odnalazła wpływy aż czterech grup dialektów: wielkopolskich, śląskich, mazowieckich i małopolskich.

Badaczka opisała również szczegółowo podstawy teoretyczne, na których oparła rozważania dotyczące przejmowania nazwisk pochodzenia polskiego. Odniosła się do teorii kontaktu językowego, zmodyfikowanej teorii integracji onimicznej oraz teorii adaptacji językowej¹⁴.

Analizowane adaptacje podzielono w monografii na trzy kategorie: graficzno-fonetyczne, morfologiczne i leksykalne. Opis substytucji zawiera wyczerpujące uzasadnienia historycznojęzykowe, fonologiczno-fonetyczne, dialektalne i gwarowe, które – z konieczności – pominięto w niniejszym omówieniu.

¹³ Recenzji tego opracowania podjął się Zygmunt Klimek (2004: 235–241).

¹⁴ Teorie te opisano szerzej w podrozdziale 5.1 METODY ANALIZY ADAPTACJI POLSKICH NAZW WŁASNYCH.

Adaptacje graficzno-fonetyczne to odpowiedniki oryginalnych nazwisk polskich, przejęte z mowy lub pisma do systemu języka niemieckiego i zapisane odpowiednimi grafemami niemieckimi. Autorka omówiła drobiazgowo szereg zjawisk związanych z wokalizmem i konsonantyzmem.

W zakresie wokalizmu opisano różnorodne sposoby substytucji ośmiu samogłosek polskich w języku niemieckim.

Samogłoskę [a] zapisywano jako *a* ('Urbańczyk' – 'Urbanczyk'), *ä/ae* ('Janisz' – 'Jaenisch'), *e* ('Rogacki' – 'Rogetzki') lub *o* ('Padewski' – 'Podewski'). Jeżeli za samogłoską [a] występowała spółgłoska [r], to grupę tę zapisywano niekiedy jako *er* ('Lipartowicz' – 'Lipertowicz'), zaś połączenie głoski [a] z półsamogłoską [j] notowane bywało dyftongiem *ei* ('Biłgorajski' – 'Bigorejski'). Jeśli [a] przejmowano jako samogłoskę długą, to literę *a* podwajano ('Sobala' – 'Sobaala') albo wstawiano za nią nieme *h* ('Kalisz' – 'Kahlsch'). Krótkość [a] oznaczano za pomocą dwuznaku *ck* ('Bodak' – 'Bodack'), czemu mogło towarzyszyć graficzne podwojenie spółgłoski poprzedzającej¹⁵ ('Dworak' – 'Dworrack').

Polską głośkę [ɛ] oddawano najczęściej przy użyciu grafemu *e* ('Królewicz' – 'Krolewitz'). Spotykano także substytucje przez *ä/ae* ('Felski' – 'Faelski') i *ö/oe* ('Benisz' – 'Boenisch'). Przejęcie [ɛ] jako samogłoski długiej oznaczano przez podwojenie litery *e* ('Dudek' – 'Dudeek') lub dołączenie do niej niemego *h* ('Benisz' – 'Behnsch').

Samogłoskę [i] zapisywano zazwyczaj jako *i* ('Obtułowicz' – 'Obtulowicz') albo *y* ('Borowicz' – 'Borowycz'). Niekiedy zapisywano ją za pomocą połączenia *ji* ('Maicki' – 'Majitzki'), a przed literami *n* i *ń* – grafemu *j* ('Karbiński' – 'Karbjinski')¹⁶. Rzadkie były protezy *j-* ('Imrych' – 'Jimrych') oraz *h-* ('Icek' – 'Hitzek'). Jeżeli [i] przejmowano jako głośkę długą, to adaptowano ją w postaci grupy *ie* ('Pińczewski' – 'Pienczewski') lub umieszczano w zapisie nieme *h* ('Pisowodzki' – 'Pih̄sowotzki'). Jeśli litera *i* w polskim nazwisku stanowiła graficzne oznaczenie miękkości, a nie głoski [i], to zachowywano ją w adaptacji ('Mierzowski' – 'Mierzowsky') albo zastępowano literami *j* ('Pabiańczyk

¹⁵ W pracy mowa jest o „podwojeniu następującej po nim [tj. po polskim *a*] spółgłoski”, wszystkie przykłady wskazują jednak, że jest to sformułowanie pomyłkowe, a chodzi o głośkę poprzedzającą.

¹⁶ Autorka wyjaśniła, że w adaptacji 'Karbjinski' głośkę [i] zapisano literą *j*, znak *i* zaś sygnalizował miękkość następującej po nim głoski [n].

– ‘Pabjanczyk’) bądź *y* (‘Gardiańczyk’ – ‘Gardyanczyk’)¹⁷. W większości przypadków była jednak całkowicie pomijana (‘Magiera’ – ‘Magera’).

Samogłoskę [ɔ] zapisywano zazwyczaj jako *o* (‘Abramowski’ – ‘Abramowski’), niekiedy również jako *a* (‘Dargoszewski’ – ‘Dargaschewski’) i *ö/oe* (‘Kopernik’ – ‘Koepernik’). Długość głoski oznaczano za pomocą podwojenia litery *o* (‘Grotarz’ – ‘Grootarz’) lub wstawienia niemego *h* (‘Mosakowski’ – ‘Mohsakowski’).

Samogłoskę [u] notowano najczęściej literą *u* (‘Anuszewski’ – ‘Anuschewski’). Jeżeli głosce [u] odpowiadała w pierwowzorze litera *ó*, to oddawano ją jako *o* (‘Pórolniczak’ – ‘Polrolniczak’) albo *u* (‘Plóciennik’ – ‘Pluciennik’). Nieczęste były sytuacje zaznaczania samogłoski dłuższej *h* niemym (‘Trybuł’ – ‘Trybuhl’).

Samogłoskę [i] zapisywano przede wszystkim jako *i* (‘Gabryszewski’ – ‘Gabrischewski’), często także jako *y* (‘Jańczyk’ – ‘Jancyk’). Sporadycznie decydowano się na notację tej głoski za pomocą grupy *ij* (‘Kasprzyk’ – ‘Kasprzijk’).

Samogłoskę nosową [ɔ̃] oddawano często literą *a*, tj. pomijano obecny w pisowni polskiej znak diakrytyczny (‘Kąkolewski’ – ‘Kakolewski’). Najwięcej wyekscerpowanych przykładów wskazuje na zapis *on*, odzwierciedlający realizację asynchroniczną głoski [ɔ̃] (‘Miąskiewicz’ – ‘Mionskiewicz’). Wymowę asynchroniczną tej samogłoski ukazują również notacje przy użyciu grup *am* (‘Pląbek’ – ‘Plambeck’), *an* (‘Gągałowski’ – ‘Gangalowski’), *om* (‘Rąbkowski’ – ‘Rombkowski’) oraz *un* (‘Bączkowski’ – ‘Bunczkowski’).

Samogłoskę nosową [ɛ̃] zapisywano literą *e*, tj. bez diakrytu (‘Obrębski’ – ‘Obrebski’). Najczęściej utrwalano w pisowni realizację asynchroniczną głoski, posługując się grupą *en* (‘Grzędowski’ – ‘Grzendowski’), a także *em* (‘Gołębiewski’ – ‘Golembiewski’). Wyekscerpowano również przykłady notacji z połączeniami *am* (‘Krepecki’ – ‘Krampecki’), *an* (‘Kęszyński’ – ‘Kanschinski’), *in* (‘Kędziora’ – ‘Kindziora’) oraz *ym* (‘Grzębowski’ – ‘Grzymbowski’).

Rozważania na temat wokalizmu zamknęła badaczka opisem zaobserwowanych przypadków redukcji i rozszerzenia.

Redukcji ulegały niekiedy samogłoski nieakcentowane w niemczyźnie: [a] (‘Bakalarz’ – ‘Baklarz’), [ɛ] (‘Kawalerowski’ – ‘Kavalrowski’), [i] (‘Kamizela’

¹⁷ Z podanych przykładów wynika, że możliwa była także substytucja grupą *ij* (‘Marian’ – ‘Marijan’), chociaż nie można wykluczyć w tym przypadku również wpływu polskiej wymowy gwarowej/dialektalnej na ostateczny kształt adaptacji.

– ‘Kamzela’), [ɔ] (‘Komo**ro**wski’ – ‘Komrowski’), [u] (‘Poduszka’ – ‘Podsza’), [i] (‘Kobyliński’ – ‘Koblinski’).

Rozszerzenia polegały natomiast na rozbijaniu grup spółgłoskowych dodatkowymi samogłoskami. Używano w tym celu samogłosek [ɛ] (‘Paliszewski’ – ‘Paliszeweski’), [i] (‘Liczkowski’ – ‘Liczikowski’) i [ɔ] (‘Brunkowski’ – ‘Brunokowski’).

W podrozdziale dotyczącym konsonantyzmu autorka zwróciła uwagę na szereg różnorodnych sposobów adaptowania spółgłosek i półsamogłosek polskich do systemu języka niemieckiego.

Półsamogłoskę [w] oddawano za pomocą liter *l* (‘Pa**l**ubicki’ – ‘Palubitzki’), *ll* (‘Ko**l**akowski’ – ‘Kollakowsky’) oraz *u* (‘Pa**l**ka’ – ‘Pauka’).

Półsamogłoskę [j] zapisywano jako *j* (‘Ko**l**odziejczyk’ – ‘Kolodziejczyk’), *i* (‘Podhajs**j**ski’ – ‘Podhaisky’), *y* (‘Rata**j**czak’ – ‘Ratayczak’), a także *g* (‘Miko**l**ajewski’ – ‘Mikolagewski’). Zdarzały się również przykłady zaniku [j] w pozycji interwokalicznej (‘K**j**owski’ – ‘Kiowski’) i wygłosowej (‘Ko**l**odziej’ – ‘Kolodzy’).

Polskie spółgłoski palatalne przejmowano różnymi metodami.

Spółgłoskę [tɛ̃] notowano w postaciach *c* (‘Kmie**ć**kowiak’ – ‘Kmieckowiak’), *tz* (‘Ma**ć**kowski’ – ‘Matzkowski’), *z* (‘Francisz**ć**kowski’ – ‘Franziskowski’), *cz* (‘Macie**j**ewski’ – ‘Maczeyewski’), *czy* (‘Marcin**o**wski’ – ‘Marczinowski’), *tsch* (‘Kwie**ć**niński’ – ‘Kwietschinski’), *tzsch* (‘Kmie**ć**’ – ‘Kmetzsch’) oraz *sch* (‘Marcin**o**wski’ – ‘Marschinkowski’).

Polską głoskę [d͡z] substytuowano przy użyciu grup *dz* (‘Nied**ź**wiedzki’ – ‘Niedzwiedzki’), *di* (‘Jagob**ź**niński’ – ‘Jagodinski’), *ds* (‘Sad**ź**ikowski’ – ‘Sadsykowski’), *dsch* (‘Gurd**ź**niński’ – ‘Gurdschinski’) i *sch* (‘Kę**ź**dziora’ – ‘Kinschorra’) oraz liter *d* (‘Dosied**ź**iał’ – ‘Dosedal’), *s* (‘Bę**ź**dzimir’ – ‘Bansimir’) i *z* (‘Kolo**ź**dziejski’ – ‘Kolozeiski’).

Spółgłoskę [ɲ] oddawano jako *n*, tj. odrzucając miękkość (‘Majda**ń**ski’ – ‘Maidanski’), a sporadycznie także jako grupę *ni* (‘Targob**ń**’ – ‘Targoni’).

Głoskę [ɕ] notowano najczęściej w postaci litery *s*, tj. bez znaku diakrytycznego (‘Obru**ś**nik’ – ‘Obrusnik’). W innych adaptacjach wykorzystywano połączenia *ss* (‘Musie**ś**ek’ – ‘Musseleck’), *sch* (‘My**ś**liński’ – ‘Mischlinski’), *sz* (‘Bani**ś**’ – ‘Banisz’), *schi* (‘Musia**ł**ik’ – ‘Muschialik’), *sz*¹⁸ i *tz* (‘Korna**ś**’ – ‘Kornatz’) oraz literę *z* (‘Pra**ś**nik’ – ‘Praznik’).

¹⁸ W pracy nie odnaleziono stosownych przykładów.

Spółgłoska [z] była najczęściej adaptowana jako *z*, tj. z pominięciem diakrytu ('Październik' – 'Pazdziernik'). Wyekscerpowano ponadto przykłady z literą *s* ('Kuźniacki' – 'Kusnatzky'), a także grupami *sch* ('Jaźwiński' – 'Jaschwinski') i *sz* ('Kaźmierski' – 'Kaszmierski').

Spółgłoski postpalatalne oddawano z oznaczeniem miękkości albo bez niego: [ʃ] jako *gi* ('Gierszewski' – 'Gierszewski') lub *g* ('Rygielski' – 'Rigelski'), zaś [ç] – tylko jako *k* ('Bednarkiewicz' – 'Bednarkewicz').

Podobnie postępowano w przypadku spółgłosek spalatalizowanych.

Głoskę [b.] zapisywano jako *bi* ('Białek' – 'Bialek') albo *b* ('Bielczykowski' – 'Belczykowski'). Spółgłoski [ç], [m.], [p.] i [v.] notowano w postaci zdepalatalizowanej, odpowiednio jako: *ch* ('Banachiewicz' – 'Banachewicz'), *m* ('Mieszka' – 'Meleszka'), *p* ('Pietrykowski' – 'Petrykowski') oraz *w* ('Barwieńczyk' – 'Barwenczik').

Badaczka opisała sposoby adaptowania spółgłosek zwartych [b], [d], [g], [k] i [t].

Głoskę [b] oddawano najczęściej jako *b* ('Bartodziej' – 'Barthodziej'), a także jako *p* ('Borowiński' – 'Porowinski').

Spółgłoska [d] była zapisywana zgodnie z pierwowzorem ('Łabęda' – 'Labenda'), literą *t* ('Odwiązka' – 'Otwiaska') oraz połączeniem *dt* ('Radek' – 'Radtkę').

Głoskę [g] przejmowano jako *g* ('Gawlik' – 'Gawlik'), *k* ('Grejcarek' – 'Kreicarek') lub *gk* ('Langowski' – 'Langkowski').

W większości przypadków głoskę [k] notowano przy użyciu grupy *ck* ('Lemańczyk' – 'Lemannczick'), nieco rzadziej – jako literę *c* ('Łukaszewski' – 'Lucaszewski'). Wyekscerpowano także przykłady z substytucjami literami *g* ('Pająk' – 'Pajong'), oryginalną *k* ('Bednarzyk' – 'Bednarzik'), *h* ('Kierzkowski' – 'Kierzowski') i *q* ('Fokiński'¹⁹ – 'Foqinski'). Odnaleziono również adaptacje z grupami *ch* ('Kroczewski' – 'Chroczewski') i *gk* ('Kulik' – 'Kulligk'). Jeżeli w nazwisku polskim głoska [k] poprzedzała głoskę [f], to zapisywano je jako *qu* ('Kwasinowski' – 'Quasinowski'). Z kolei grupę [ks] substytuowano przez *x* ('Aleksandrowicz' – 'Alexandrowitz').

Spółgłoskę [t] adaptowano zgodnie z kształtem oryginalnego nazwiska za pomocą litery *t* ('Ptaszek' – 'Ptascheck') lub litery *d* ('Marzotko' – 'Marzodko').

¹⁹ Dla porządku należy zaznaczyć, że w przykładzie tym występuje głoska postpalatalna [ç], nie zaś tylnojęzykowa [k].

Notowano ją także jako grupy *th* ('Nowotnik' – 'Nawothnig') i *dt* ('Ochwat' – 'Ochwadt').

W opracowaniu przedstawiono substytucje następujących spółgłosek zwarto-szczelinowych: [t̪], [t̪ʰ] i [d̪].

Spółgłoskę [t̪] zapisywano często przy użyciu liter *s* ('Przyłucki' – 'Przyluski') i *z* ('Łańcucki' – 'Lanzuzki') oraz połączeń *cs* ('Bogdańc' – 'Bogancs'), *cz* ('Cudnochowski' – 'Czudnochowski'), *tsch* ('Kucki' – 'Kutschki') i *tz* ('Morawicki' – 'Morawitzky').

Materiał ujawnił obfity zestaw metod adaptowania głoski [t̪ʰ]. Stosowano w tym celu litery *c* ('Kacmarek' – 'Kacmarek'), *s* ('Kłobuczeński' – 'Klobusenski') i *z* ('Malczewski' – 'Malzewski'), a także grupy *ch* ('Jankowicz' – 'Jankovich'), *cs* ('Rybczyński' – 'Rybczynski'), *sch* ('Paliczek' – 'Pallscheck'), *sz* ('Owczarek' – 'Owszarek'), *tch* ('Bogdanowicz' – 'Bogdanowitch'), *tsch* ('Barczewski' – 'Bartschewski'), *tskh* ('Kuniczański' – 'Kunitskhanski'), *tz* ('Robaczek' – 'Robatzek') oraz *tsch* ('Kledzicz' – 'Kleditzsch').

Spółgłoskę [d̪] substytuowano przez litery *c* ('Cichoradzki' – 'Cichoracki'²⁰) i *z* ('Pędzel' – 'Penzel'), jak również połączeń *ds* ('Podradzki' – 'Podradsky') i *tz* ('Małogrodzki' – 'Malogratzki')²¹.

Autorka zanalizowała metody przejmowania spółgłosek szczelinowych [f], [x], [s], [v] i [z].

Spółgłoskę [f] przejmowano jako litery *p* ('Rafacz' – 'Rapacz') i *w* ('Krystofczyk' – 'Christowzik') oraz grupę *ph* ('Filipkowski' – 'Philipkowski'²²)²³.

Głoskę [x] zapisywano jako oryginalne *ch* ('Chłosta' – 'Chlosta'), *h* ('Ciecholewski' – 'Cieholewski') i *k* ('Chałupa' – 'Kalupa')²⁴.

Spółgłoska [s] była oddawana graficznie w postaci litery *z* ('Kasperowski' – 'Kazperowski') oraz połączeń *sch* ('Kosacki' – 'Koschatzky'), *sh* ('Kulesa' – 'Kulesha') i *sz* ('Masłowski' – 'Maszłowski').

²⁰ Celem twórcy tej adaptacji była najprawdopodobniej nie tyle substytucja polskiego dwuznaku *dz*, co oddanie jego wymowy w tej pozycji w wyrazie – [t̪].

²¹ W dwóch ostatnich przypadkach również mogło chodzić o oddanie wymowy głoski [t̪], zapisanej digrafem *dz*.

²² W przywołanym nazwisku występuje spalatalizowana głoska [f], nie zaś – [f]. W adaptacji zmiękczenie zachowano.

²³ Spółgłoskę [f] zapisywano także zgodnie z pierwowzorem, literą *f*, co ukazuje cytowany już przykład 'Fokiński' – 'Foqinski'.

²⁴ Z podanych przykładów wynika, że głoskę [x] zapisywano także jako *ck*, przykładowo: 'Kwasigroch' – 'Quasigrock', chociaż również w tym przypadku nie można wykluczyć wpływu polskiej wymowy gwarowej/dialektalnej na ostateczny kształt substytucji.

Głoskę [v] substytuowano grafemami *b* ('Miłowiński' – 'Milobinski'), *f* ('Jaworowski' – 'Jaworofski'²⁵), *u* ('Kalinowski' – 'Kallinouski'), *v* ('Podwojski' – 'Podvoiski') i występującą w nazwiskach oryginalnych literą *w* ('Jóźwik' – 'Jozwik')²⁶.

Spółgłoskę [z] zastępowano literami *c* ('Zamiłowski' – 'Camilowski') i *s* ('Brzozowski' – 'Brzosowski') oraz grupami *dz* ('Mazgała' – 'Madzgalla'), *ss* ('Ogryzek' – 'Ogrissek') i *tz* ('Kozłowski' – 'Kotzlowski').

W odrębnym podpunkcie opisała badaczka adaptacje trzech spółgłosek działosłowych: szczelinowych [ʃ] i [ʒ] oraz frykatywnej [ř].

Spółgłoskę [ʃ] substytuowano przez grafemy *s* ('Białoszowski' – 'Bialosowski') i *z* ('Pietraszewski' – 'Pietrazewski') oraz przez połączenia *cz* ('Niklaszyński' – 'Niklaczynski'), *rz* ('Podeszwa' – 'Poderzwa'), *sch* ('Naguszewski' – 'Naguschewski'), *sh* ('Mateuszek' – 'Matheushek'), *ss* ('Pawlaszek' – 'Pawlasssek'), *tsch* ('Głuszkowski' – 'Glutschkowski') i *tz* ('Paszkowski' – 'Patzkowski')²⁷. Jeżeli głoska [ʃ] poprzedzała w oryginalnym nazwisku głoski [p] lub [t], to niekiedy w adaptacjach pojawiały się, odpowiednio, zapisy *sp* ('Nieszporek' – 'Niesporek') i *st* ('Olsztyński' – 'Olstinski').

Spółgłoskę [ʒ] przejmowano jako litery *s* ('Narożny' – 'Narosny') i *z*, tj. z pominięciem znaku diakrytycznego ('Ożarowski' – 'Ozarowski'), a także jako grupy *rz* ('Kozusznik' – 'Korzuschnik'), *sch* ('Druźniewicz' – 'Druschnetwitz') i *sz* ('Jarmużewski' – 'Jarmuszewski').

Staropolska spółgłoska frykatywna [ř]²⁸ oddawana była przez litery *r* ('Rzeszotański' – 'Reschotanski') i *z* ('Orzechowski' – 'Ozechowski') oraz przez połączenia *rc* ('Bednorz'²⁹ – 'Bednorc'), *rcz* ('Grzywaczewski' – 'Grczywaczewski'), *rs* ('Górzański' – 'Gorsanski'), *rsc* ('Rzepka' – 'Rscepka'), *rsch* ('Pogorzelski' – 'Pogorschelski'), *rsz* ('Grzegorzewski' – 'Gregorszewski'), *sch* ('Modrzewski' – 'Modschewsky') i *sz* ('Jarząb' – 'Jaszumb').

²⁵ I w tym przypadku twórca adaptacji dążył raczej do oddania wymowy głoski [f], zapisanej w pierwowzorze literą *w*.

²⁶ Z przykładów wynika, że możliwa była również substytucja przez *ff* ('Lewek' – 'Leffek').

²⁷ Z jednego z przykładów ('Łękosz/Lankosz' – 'Lankotsz') wynikałoby, że głoska [ʃ] była również adaptowana jako grupa *tsz*, najprawdopodobniej chodzi jednak o błąd w druku.

²⁸ Złanie się wymowy spółgłoski [ř] z realizacją głoski [ʒ] nastąpiło definitywnie dopiero w wieku XVIII (Rospond 1973: 115–116). Wahania związane z jej wymową znalazły odzwierciedlenie w zgromadzonym przez autorkę materiale badawczym.

²⁹ Trzeba zauważyć, że w tym nazwisku dwuznak *rz* zapisuje spółgłoskę [ʃ], nie zaś frykatywą [ř] lub szczelinową [ʒ].

Opis adaptacji graficzno-fonetycznych nazwisk polskich zakończyła autorka przeglądem rozmaitych zjawisk, które zaszły w występujących w oryginalnych antroponimach zbitkach spółgłoskowych. Odniosła się także do procesów dotyczących pojedynczych spółgłosek.

Po pierwsze, scharakteryzowano różnorakie asymilacje³⁰, którym ulegały polskie połączenia spółgłoskowe. Grupa spółgłoskowa [ɛtɛ], zapisywana literami *ś/ź/dź*, uzyskiwała w wyniku asymilacji postać [•e]. W adaptacjach niemieckich oddawano ją jako połączenia *cz* (‘**Ś**cibor’ – ‘**C**zibor’), *sch* (‘**B**ździor’ – ‘**B**schor’), *ss* (‘**Chroś**cicki’ – ‘**Chross**izki’) i *sz* (‘**Koś**cielniak’ – ‘**Kosziel**niak’), a także jako literę *c* (‘**Ś**cibor’ – ‘**C**ibor’).

Zbitka [ʃʧ] (w zapisie literowym: *szcz*) ulegała asymilacji do postaci [ʃ]. Do systemu języka niemieckiego przejmowano ją jako grupy *sch* (‘**Szczepa**nowski’ – ‘**Schepa**nowski’) i *sz* (‘**Nieszcz**ery’ – ‘**Niesz**ery’) oraz jako grafem *z* (‘**Chrząszcz**’ – ‘**Chrzonz**’)³¹.

Połączenia [ʃʧ] i [tʃ] (odpowiednio: *szcz* i *trz*) uzyskiwały w procesie asymilacji postać [ʧ]. Adaptowano je przy użyciu grupy *cz* (‘**Szczod**rowski’ – ‘**Czo**drowski’, ‘**Trz**miel’ – ‘**Cz**miel’).

Z materiału badawczego wyekscerpowano również przykłady upraszczania zbitek spółgłoskowych poprzez usuwanie z nich głosek. Upraszczano następujące grupy spółgłoskowe: [bzd] (‘**Bz**dyl’ – ‘**Bz**yl’), [ʃɛ] (‘**Ma**lecki’ – ‘**Ma**leki’), [dɲ] (‘**Jagod**niak’ – ‘**Jagonak**’³²), [fsc] (‘**Kowale**wski’ – ‘**Kowales**ki’), [gd] (‘**Gda**ńszczyk’ – ‘**Dans**zczyk’), [gm] (‘**Zygm**ontkowski’ – ‘**Cym**ontkowski’), [wr] (‘**Pół**rolnik’ – ‘**Por**olnik’), [mb] (‘**Bram**borski’ – ‘**Bram**orski’), [mbr] (‘**Bomb**rowicz’ – ‘**Bomm**rowitz’³³), [mpk] (‘**Kemp**kowski’ – ‘**Kem**kowski’), [mpsk] (‘**Grzem**pski’ – ‘**Grzem**ski’), [ʃsk] (‘**Czerwi**ński’ – ‘**Czerwi**nki’³⁴), [pɯk] (‘**Jabl**kowska’ – ‘**Jab**kowska’), [psc] (‘**Lip**ski’ – ‘**Lip**ki’), [rʧ] (‘**Pierni**karczyk’ – ‘**Pierni**kaczyk’), [rʧn] (‘**Folwar**czny’ – ‘**Folwa**czny’), [rʃp] (‘**Forsz**paniak’ – ‘**Fusz**paniak’), [spʃ] (‘**Kas**przak’ – ‘**Kaps**chak’), [zdr] (‘**Zdro**jowski’ – ‘**Dr**ojowski’) oraz [zdź] (‘**Zdzi**ebło’ – ‘**Dzie**blo’).

³⁰ Asymilacja to inaczej upodobnienie. W wyniku tego procesu głoska przejmuje cechy artykulacyjne lub akustyczne innej głoski, występującej w tym samym wyrazie (Perlin 2004: 297, Polański 1995: 59–60).

³¹ Jeden z podanych przykładów (‘**Skaszcz**ak’ – ‘**Skaszsz**ak’) pokazuje, że odnotowywano także głoski na etapie przejściowym asymilacji, [ʃʧ].

³² W tej adaptacji dodatkowo pozbawiono miękkości prepalatalne [ɲ].

³³ Zbitkę uproszczono, usuwając z niej głoskę [b], a równocześnie podwojono literę *m*.

³⁴ W tym przypadku zdepalatalizowana została głoska [j].

Badaczka zwróciła też uwagę na bardzo częste zjawisko podwajania dźwięków. Procesowi temu ulegała znaczna większość spółgłosek. Znalazły się wśród nich: [b] ('Chudoba' – 'Chudobba'), [d] ('Przygoda' – 'Przygodda'), [f] ('Rafalski' – 'Raffalsky'), [g] ('Rogacz' – 'Roggatz'), [k] ('Kokos' – 'Kokkos'), [l] ('Niedziela' – 'Niedziella'), [m] ('Komarowski' – 'Kommarowski'), [n] ('Baranek' – 'Barannek'), [p] ('Kopacz' – 'Koppatsch'), [r] ('Kaczorek' – 'Katschorreck'), [s] ('Masarski' – 'Massarski') i [t] ('Płotkowski' – 'Plottkowski').

Autorka wskazała także na fakt, że zapis literowy adaptacji ujawniał często sposób przejmowania nazwisk: drogą ustną lub pisemną. W pierwszym przypadku dokonywano notacji zgodnej z wartością fonetyczną głosek ('Borówka' – 'Borufka'), w drugim zaś – antroponimy zapisywano literami alfabetu niemieckiego, z pominięciem polskich znaków diakrytycznych ('ts.³⁵ – 'Borowka').

W dalszej części opracowania badaczka zajęła się substytucjami morfologicznymi nazwisk polskiego pochodzenia. Tak przejmowane onimy były dostosowywane do niemieckich typów antroponimicznych. W materiale badawczym odnaleziono znacznie mniej adaptacji tego rodzaju, niż substytucji fonetyczno-graficznych, ponieważ przekształceniom ulegały tylko te nazwiska, których polski element morfologiczny podobny był do elementu niemieckiego.

Wiele adaptacji stworzono przy pomocy sufiksu *-ke*. Działo się tak w przypadku nazwisk zakończonych przyrostkami *-ak* ('Kruczak' – 'Krutzke'), *-ek* ('Marcinek' – 'Martschinke'), *-ik* ('Borawik' – 'Borauke'), *-ka* ('Pietruszka' – 'Pietruschke') i *-ko* ('Kopytko' – 'Kopittke') oraz elementem *-k* ('Flak' – 'Flake').

Końcówki nazwisk zamieniano także na *-e*. W ten sposób adaptowano nazwy zakończone pierwotnie na *-a* ('Dąbrowa' – 'Dombrowe'), *-y*³⁶, *-cki* ('Machnicki' – 'Machnitzke'), *-ski* ('Lewandowski' – 'Lewandowske'), a także nazwiska przymiotnikowe z końcówką *-i* ('Malutki' – 'Malotke'). Wtórne wygłosowe *-e* dodawano również do onimów zakończonych spółgłoskami ('Bogusz' – 'Bagusche') i półsamogłoską [j] ('Radziwoj' – 'Radiwoje').

Końcówki polskich nazwisk *-ewicz*, *-ic*, *-owic* i *-owicz* substytuowane były przez, odpowiednio: *-ewitsch* ('Iwaszkiewicz' – 'Iwaschkewitsch'), *-ewitz* ('Hanuszkiewicz' – 'Hanuschkiewitz') i *-witz* ('Drengiewicz' – 'Drengwitz'), *-itz*

³⁵ W całym opracowaniu zastosowano skrót 'ts.' w znaczeniu 'to samo', jako odwołanie do poprzedniego przykładu.

³⁶ W pracy nie odnaleziono przykładów takich nazw.

*Dalsza część książki dostępna w wersji
pełnej.*

